

ПОТРЕБА ІНСПІРАЦІЇ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Автор статті знайомить читачів з роздумами педагогів і науковців щодо потреби стимуляції творчої активності дітей як однієї з вимог сучасної педагогічної і суспільної дійсності. Активна роль вчителя і учня в процесі навчання сприяє внутрішнім і суб'єктивним мотиваціям учня, що в значній мірі сприяє формуванню особистості і розвитку здібностей прихованих в дитині.

Ключові слова: творча активність, навчально-виховний процес, інспірація, творчість, педагогіка.

Основою нової філософії освіти стала критично-креативна доктрина, згідно якої завданням освіти є підготовка дітей і молоді до спільного творення цивілізації, пробудження до інновації, творчості, змін оточуючого світу [2, с.118].

Ця доктрина ґрунтується на суб'єктності осіб, які здійснюють освітню діяльність. Концепції виховання зосереджені на створенні умов невимушеного розвитку психіки, врахуванні індивідуальних потреб особистостей, пропонуванні загальноприйнятих суспільством цінностей [8]. Різкі зміни, які відбуваються в Європі, обумовлюють розвиток сучасної людини. Необхідним стає побудова нової системи цінностей і модернізація існуючої. Від людини вимагаються знання і адаптаційні вміння до нових незвичайно складних вимог і умов. Варто у цьому місці звернути увагу на три позиції, які були характерні для початкового періоду польських суспільних змін. Банах Ч. виокремив позицію адаптації, творчості і втечі [1]. Особливо позиція адаптації і творчості вимагає від індивіда здатності до самореалізації і вміння неконвенціонально діяти та створювати дійсність [12: с. 39]. Потреба інспірації творчої активності у дітей може мати велике значення у новій суспільній реальності. Ж.Ж. Руссо відмічав, що сутність людства корениться в необмежених можливостях розвитку дитини. Він підкреслював, що людина є неповторною у своїй індивідуальності особою, зазначаючи: "Людина природи існує всюди; вона є єдністю, безумовною (абсолютною?) сукупністю, яка визнає лише себе або когось подібного до себе" [15]. Його педагогічна антропологія ґрунтувалася на визнанні ідеї свободи людини як провідної для її індивідуального виховання. Ж.Ж. Руссо стверджував, що діти

з'являються на світ вільними істотами, а доросла людина робить їх невільними. Натомість приписував особливу роль вихованню в поневоленні людини. Слід звернути увагу на постулат, запропонований в педагогіці Руссо, який базується на ґрунтовному розпізнанні дитини вихователем-опікуном, а також виявленні особливих властивостей дитячої психіки. Він рекомендував дорослим керуватися позицією любові до дитини, яка на рівні з фізичним вихованням мала б забезпечити повноту індивідуального розвитку. Ж.Ж. Руссо – французький письменник, філософ і педагог у своїй доктрині пропонує вихованцеві цілковиту свободу вибору життєвих цілей і шляхів, які до них ведуть [11: с.341]. У свою чергу Песталоцці Й.Г. вважав, що кожна дитина є індивідуальністю. Від початку свого існування вона здатна самовизначатися і органічно впливати на свій розвиток. Він підкреслював роль самовиховання і самовдосконалення людини в її розвитку і створив теорію початкового навчання, що ґрунтується на знаннях психіки дитини. В навчальних планах своєї школи Песталоцці Й.Г. враховував: науку читання, письма, рахування, елементи геометрії та ілюстрації, географії і природознавства, а також музику і гімнастику. Діти повинні були також виконувати конкретну роботу в області землеробства і домашнього господарства, а також ремесла.

Дитина займала важливе місце в роздумах Е. Кей. Основним елементом в її працях було трактування дитини як людини. Вона писала: "діти завжди були жертвою виховних ідеалів, педагогічних систем та екзаменаційних вимог, від яких ніхто не наважується відмовитись" [6: с.167]. Виступаючи на захист дискримінованих дітей, вона вимагала пошанування в навчально-виховному процесі прав дітей щодо індивідуального розвитку, відповідної атмосфери в родинному домі, самоосвіти, життя без насильства [6]. Шведська вчителька і письменниця була прибічником крайньо індивідуалістичного виховання. Вона боролася за права дитини до вільного розвитку, згідно з природою. Апелювала до творення дому, який... "стане притулком дитячої душі, а не тільки тіла" [6]. Вона була рішучим супротивником фізичного покарання по відношенню до дітей.

Педагогічна система Марії Монтессорі протиставлялась обмеженню вільного розвитку дитини. Італійський лікар і педагог акцентувала потребу формування почуттів і основу виховання на всебічній спонтанній активності. Вона виступала проти сегрегації, дискримінації дітей, підкреслюючи, що конфлікт між поколіннями виникає з нерозуміння дитини. На думку Монтессорі М. свобода дитини є чинником, який сприяє її гармонійному духовному розвитку, однак не можна дитину залишити наодинці. Саме у цьому випадку зазначається роль інспірування вихователя-опікуна.

Засновник польської педагогіки виховання у свободі, любові і рівності прав дитини Януш Корчак виразно підкреслив, що дитина є

людиною вже сьогодні, тепер, хоча в іншій шкалі понять, з іншим досвідом, ніж у дорослої людини. Корчак Я. педагог, лікар і письменник у своїй педагогічній творчості підкреслював розподіл між дітьми і дорослими, а також пильну необхідність зближення обох груп. Він писав: "Це одна з найбільш злісних помилок вважати, що педагогіка є наукою про дитину, а не про людину [...]. Не тому, що дитина буде людиною, вона вже є людиною" [7: с. 183]. Корчак Я. навчає нас любити дитину, розуміти її, бачачи в ній людину зі всіма печалями, моментами радості і невдачами. Він також звертав увагу на те, що "Дитина хоче, щоб вихователь виявив йому доброзичливість саме тоді, коли вона винна, погана, коли зустріло її нещастя" [7]. Про ті чи інші факти не завжди пам'ятають батьки, вчителі, вихователі, часом трактуючи дитину як неминуче зло в домі та в школі. Однак дитина в ролі людини ставить реалізаторів освітніх процесів в цілком нову ситуацію, де дитина стає суб'єктом дидактично-виховних дій.

Основоположниця течії, званої педагогікою серця, Лопаткова М. пише: "Достатньо було б створити для дитини умови самобутнього розвитку і захищати її, щоб вона виросла доброю і цінною людиною" [9].

Дитина в культурно-освітніх ситуаціях розпочинає окреслену активність, а це сприяє саморозвитку дитини. Дитина чи молода людина у безпосередніх контактах з культурними благами і цінностями стає собою, реалізовує свою зацікавленість, приймає творчу позицію. Загалом можна ствердити, що різноманітні культурно-освітні ситуації сприяють зміцненню суб'єктності учасників, а також їх емпатичному розумінню [13: с.49].

Формування творчої позиції у дітей є істотним елементом освіти, в тому числі культурної освіти. Під час ігрової діяльності дітей, їх спонтанної поведінки можна спостерігати появу новаторських і творчих тенденцій. Слід навести визначення творчості, щоб розкрити сутність значення цього процесу. Б. Харлок зазначає, що "Творчість – це здатність до різноманітної композиції, витворів або задумів, які загалом нові або новаторські і не були попередньо відомі особі, яка їх творить. Це може бути активність уяви або розумовий синтез, продукт яких не є тільки підсумовуванням. Може вона охоплювати творення нових моделей і поєднання інформації з попереднього досвіду, а також перенесення раніших реляцій до нових ситуацій і введення до них нових змін. Творчість повинна бути доцільна і ціленаправлена, а не може бути безплідним фантазуванням – хоч не мусить мати безпосереднього практичного застосування або бути досконалим довершеним виробом. Може прийняти форму художнього, літературного та наукового витвору або мати процедурний чи методологічний характер" [5: с.74-75].

Слід розуміти, що творча активність дитини проявляється в різноманітних вчинках і діях. Такі дії слід підтримувати та ініціювати.

Багато дітей захоплені красою поезії, музики або малярства, мають артистичні схильності. Саме вони повинні використовуватися для реалізації програми напр. рекреаційно-терапевтичного впливу мистецтва на людину [3: с. 68].

Цитований вище автор підкреслює, що використовуючи творчу активність індивіда в терапевтичних цілях необхідно розуміти значення творчості. У творчому підході проявляється комплекс емоційних, мотивувальних, пізнавальних, рушійних диспозицій, які у сприятливих навколишніх умовах дозволяють реорганізувати досвід суб'єкта. Умовою творчого процесу, що трактується як витвір суб'єктності дитини, є свобода. Дидактично-виховні заходи у рамках культурної ситуації сприяють творенню атмосфери, в якій діти не трактуються інструментально як предмет, засіб чи знаряддя для зміцнення яких-небудь поглядів чи ідеологій. Благо дитини є найважливішим виховним правом і має бути безкорисливе, це означає, що вихованці повинні завжди трактуватися як ціль, а не як засіб. Одним з виховних завдань є стимуляція творчої активності дитини, що полягає не у втручанні в діяльність дитини, але у створенні умов для її творчої діяльності, а навіть експериментування. З однієї сторони повага прав дитини до відкриття оточуючого світу і вираження себе, а з другої – дискретне посередництво в процесі пізнання світу [4: с.103].

Потреба творчої активності серед дітей стає однією з вимог сучасної педагогічної і суспільної дійсності. Ненцка Едвард стверджує, що "творчість і процес творення є предметом зацікавленості багатьох гуманітарних і суспільних наук... тому розуміння цього явища вимагає міждисциплінарного трактування. Потрібно також зауважити, що навіть на ґрунті психології не вдасться звести проблематику творчості до однієї області або дослідницької парадигми". Автор вважає, що вона стосується процесів мотивації, емоції, індивідуальності, а також індивідуальних відмінностей групових процесів, суспільних норм, виховних впливів та інших підрозділів [10: с.783].

Варто підкреслити факт, що активізація дитини сприяє її загальному розвитку. Також слід зауважити, що "учні мають більше користі, наприклад, з уроків, на яких вчитель виявляє свою активність" [16: с. 274]. Активна роль вчителя і учня в процесі навчання сприяє внутрішнім і суб'єктивним мотиваціям учня, що в значній мірі сприяє формуванню особистості і розвитку здібностей, прихованих в дитині. Оскільки в процесі виховання не лише враховується, але якоюсь мірою „доглядається” суб'єктність вихованця, його індивідуальні риси, прагнення, натхнення, то таке виховання за своєю природою має конструктивний і творчий характер [14: с. 11].

У процесі виховання слід популяризувати мистецтво і творчу активність дітей та молоді. Слід також пам'ятати, що творчість і мистецтво може мати коригуюче і терапевтичне значення в процесі

виховання. Словік П. вважає, що використання мистецтва в терапевтичних цілях, особливо з дітьми із розладами індивідуальності та психічними відхиленнями, може бути корисним в психотерапевтичній діяльності [17: с. 403].

Активне спілкування дитини з мистецтвом впливає на її розвиток, зміну особистості. Слід зробити все, щоб в системі освіти використовувати такі заходи, де різні форми активності, особливо творчі, будуть повсякденними в житті школи та навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Banach Cz., Nauczyciel wobec przemian ustrojowych oraz reformy systemu edukacji w Polsce „Kultura i Edukacja” nr 4 1996.
2. Bogaj A., Kwiatkowski S., Szymański M., System edukacyjny w Polsce, Warszawa 1995 i 1997.
3. Horbowski A., Kultura czynnikiem przeciwdziałania agresji [w:] Paluch M., Horbowski A., Szmyd K., Kultura elementem nowej strategii edukacyjnej. Rozprawy i szkice. Kraków 1999.
4. Horbowski A., Edukacja kulturalna jako system działań społeczno-wychowawczych, Rzeszów 2000.
5. Hurlock E. B., Rozwój dziecka. Przekład Hornowski B., Lewandowski K., Rosemann B., (red) Rosemann B., Tyszko M. , Warszawa 1985.
6. Key E., Stulecie dziecka, Warszawa 1928.
7. Korczak J., Jak kochać dziecko. Wybór pism, Warszawa 1958.
8. Lewowicki T., Przemiany oświaty, Warszawa 1997.
9. Łopatkowa M., Pedagogika serca, Warszawa 1992.
10. Nęcka E. R., Twórczość [w:] Psychologia cz. 2 (red) Strelau J., Gdańsk 2000.
11. Okoń W., Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 2001.
12. Paluch M., Samokształcenie procesem formacyjnym współczesnego człowieka [w:] Człowiek w zmieniającym się społeczeństwie, Sanok 2007.
13. Paluch M., Dziecko podmiotem działań w ramach edukacji kulturalnej [w:] Człowiek w zmieniającym się społeczeństwie, Sanok 2007.
14. Przetacznik –Gierowska M., Włodarski Z., Psychologia wychowania, Warszawa 1998.
15. Rousseau J.J., Emil czyli o wychowaniu, Wrocław 1955.
16. Sędek G., Psychologia kształcenia [w:] Psychologia c. 3 (red) Strelau J., Gdańsk 2000.
17. Słowik P., Sztuka jako możliwości psychoterapeutycznego oddziaływania na dziecko [w:] Kida J. (red) Sztuka a świat dziecka, Rzeszów 1996.

The main aim of this paper is to acquaint the readers with the opinions of pedagogues and scientists about need for stimulation of children's creative activity as one of the demands for modern pedagogic and social reality. An active role of a teacher and a student in a process of learning forces internal and subjective student's motivation that helps to form personality and develop inborn abilities.

Keywords: creative activity, educational process, inspiration, creativity, pedagogics.

Отримано 14.6.2013

УДК 37.013.42

*О.М. Опалюк
Т.Л. Опалюк*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ХУДОЖНІХ ТЕХНІК В ПРИКЛАДНІ МЕТОДИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

В даній статті розглядаються особливості впровадження художніх технік в прикладні методики соціальної роботи.

Ключові слова: художні техніки, прикладні методики, твори мистецтва, образотворче мистецтво, малювання, арт-терапія.

В статье рассматриваются особенности внедрения художественных техник в прикладные методики социальной работы.

Ключевые слова: художественные техники, прикладные методики, произведения искусства, изобразительное искусство, рисование, арт-терапия.

Твори мистецтва, на протязі всієї історії існування цивілізації, ставали яскравим відображенням людських мрій, бажань і пристрастей, відображенням великих подвигів та перемог, глибоких розчарувань та трагічних втрат. Заняття мистецтвом слугувало людям засобом звільнення від напруги і стресів, допомагало у вирішенні величезного спектру проблем, створювало душевний комфорт, наповнювало життєвою енергією, відновлювало життєві сили, виступало засобом психологічного і духовного відродження.